

ној јединици обрађен је календарски систем, па се даје ова формула за прерачунавање хиџретских година у године по новој ери: $C = X - \frac{3X}{100} + 622$, гдје C означава годину по н.е., а X по хиџри. Разумије се да су за наша историјска истраживања важна објашњења и разних исламских религиозних појмова.

Директно се наших крајева тичу појмови као Босна, Дубровник, Југославија, Македонија и Србија, па Балкан, а такође и појмови под Венеција и Угарска.

Посве је природно што су аутори, с обзиром на ограниченост простора, могли дати само сумарне податке. Но и они су корисни, јер дају основне дефиниције податка, а што је можда још важније упућују и на најновију литературу.

Може се, иначе, рећи да је овај лексикон богат информацијама, па ћемо, напр., ту наћи обавјештења и о тзв. »црним муслиманима«, и о порасту становништва у исламским земљама, и о филму, и о крвној освети, и о самоубијству и другим најразличитијим појмовима.

Ибрахим Кемура

РАДНИЧКИ ПОКРЕТ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1907. ГОДИНЕ

(АРХИВ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО, 1975. Г., СТР. 471) ИЗБОР,
РЕДАКЦИЈА КАСИМ ИСОВИЋ

Радничка класа, њени покрети и акције, које су природни резултат кретања и нарастања те класе, нису, историјски посматрано, појаве саме за себе, које се могу посматрати и проучавати изоловано од друштва и друштвене средине чији су продукт. Напротив. Тај, у босанскохерцеговачким приликама нови чинилац у друштву – радничка класа – плод је тога друштва и његовог развитка, почев од доласка аустроугарске војске у ове крајеве. Зато се и не може пратити развој радничког покрета и посебно научно испитивати и објашњавати кретања у њему без испитивања и проучавања цијелог друштва чији је раднички покрет само један дио. И при објављивању историјских извора о овим чињеницама мора се водити рачуна, па се зато уз документе који искључиво говоре, у овом случају, о радничком покрету, мора наћи и дио оних који се односе на послодавце – капиталисте, грађанске политичке партије и њихове планове и жеље, цркву са њеним стремљењима, затим окупаторски режим са цјелокупним апаратом управе и присиле: војском, жандармеријом, полицијом, обавјештајном и конфидентском службом итд.

Књига грађе о којој овдје желимо рећи неколико ријечи је, у ствари, четврта из серије Грађе за проучавање политичких, културних и социјално-економских питања из прошлости Босне и Херцеговине (XIX и XX вијек). Наиме, као што је познато, Архив Босне и Херцеговине је до сада објавио књигу *Документи из аустроугарских архива*, у којој су објављени документи који говоре о почецима радничког покрета у Босни и Херцеговини од 1878. до 1905. године. Избор, редакцију и превод докумената извршио је Војислав Божићевић. Друге двије књиге посвећене су, у босанскохерцеговачком радничком покрету, бурној 1906. години, односно генералном штрајку 1906. године. Избор, редакцију и превод докумената извршио је Касим Исковић, виши архивист у Архиву Босне и Херцеговине. Пишући својевремено о овим двијема књигама, истакли смо велики труд редактора да документе, многа лица и догађаје пропрати одговарајућим напоменама и објашњењима, што је књиге, поред свих осталих позитивних квалитета, учинило још кориснијим и употребљивијим.

Избор докумената и редакција књиге и за грађу из 1907. године поново је повјерена Касиму Исовићу. Он је зналачки из богатих фондова и збирки Архива Босне и Херцеговине издвојио 202 предмета и уврстио их у књигу. Као најбољи познавалац фондова Архива Босне и Херцеговине, Исовић је и овог пута сасвим оправдао ukazано повјерење и одабрао документе који заиста оцртавају слику радничког покрета Босне и Херцеговине 1907. године. Нашли су се ту и документи којима се власти упозоравају на »опасно« дјеловање појединог социјалисте, документи о радничким акцијама и припремама за њих, оснивању радничких организација, потврђивању њихових правила, конфидентски извјештаји, документи који говоре о мјерама власти против радничког покрета, организацији власти и њених органа итд. Учињен је и покушај груписања докумената око неког крупног питања, као што је јулски рударски штрајк у Креки и јулски штрајкови сарајевских радника.

Документи, објављени у овој књизи, како то и Касим Исовић у »Неколико напомена уз ову књигу« каже, указују на четири основна фактора који се сусрећу у збивањима 1907. године. Ту је, прије свега, организовано социјалдемократско радништво коме се у ово вријеме уз помоћ власти све више као протутежа јавља Организација радника Хрвата у Босни и Херцеговини. Као противник социјалдемократа и организованих радника уопште, појављује се и Организација послодавца за Босну и Херцеговину. Као присутни и веома важну, свакако, оvdје треба уврстити и окупаторску власт, која не само будно прати све догађаје на овом подручју него и интервенише кад год нађе за сходно, и то мјерама које јој се у датом треутку учине најприкладнијим и најефикаснијим.

Књига је опремљена с неколико помагала. Ту је као прво списак скраћеница у коме се налазе објашњења за 54 појма или често употребљаване ријечи. На крају књиге су два индекса: индекс имена која се помињу у књизи и индекс мјеста.

Читаоцу одмах пада у очи да уз документа иема ни најнужнијих напомена које су у ранијим књигама имале своје мјесто. Истина, као и раније, испред сваког документа дат је кратак регест који омогућава лакше и боље кориштење докумената, а на крају сваког документа, заправо испод њега, дата је сигнатура, назнака списка, назив фонда и година из које је документ, јер и поред тога што се документи објављују, њихово научно кориштење и цитирање правилније је ако се назначава сигнатура оригинала. За испуштање напомена и објашњења, мислимо да није довољно то што се у »Неколико напомена уз ову књигу« каже да су оне за сва значајнија лица и догађаје дате уз раније књиге. Нека објашњења и напомене су се могла наћи и уз документа која се сад објављују ако ништа друго, а оно због читалаца које може занимати само 1907. година, а у овој књизи нема ни једног објашњења, чак ни онда када нам се чини да је оно било нужно.

У ранијим књигама грађе, које смо поменули, пракса је била да се објављују документи у оригиналу (на њемачком језику) и у преводу. Та корисна и добра пракса овог пута је, наводно из финансијских разлога, отпала. То је заиста штета због свих оних који не знају њемачки језик или га не знају толико и тако да би могли преводити документе који су писани и карактеристичним језиком докумената и са свим обиљежјима времена у којем су настајали. Дobar, стручан, превод који би урадио историчар омогућавао би много ширу употребу ове књиге, а и њено објављивање би било сврсисходније.

Приређивачима ове књиге, оvdје не мислимо само на редактора него и на техничког уредника, па и лектора, могло би се замјерити што су дозволили да се, на примјер, само у »Садржају« нађе близу 30 (тридесет) разних ситнијих и крупнијих грешака. Занимљиво је да се грешке из »Садржаја« не понављају у књизи, што би значило да их није ни направио исти човјек. Има и других ситнијих пропуста и грешака који, ипак, не могу знатније умањити значај излагања књиге нити њену вриједност за изучавање историје радничког покрета.

Надамо се да веома корисна активност Архива Босне и Херцеговине у Сарајеву и његових сарадника на објављивању грађе за проучавање политичких, културних и социјалино-економских питања из прошлости Босне и Херцеговине неће пре-